

Басейн річки Сян: відібрано 53 проби (16,93 % від усіх проб) скинутих стічних вод, виконано 901 компонентовизначень, з яких у 12,9 % виявлено перевищення ГДК забруднювальних речовин.

Басейн річки Дніпро: відібрано 4 проби (1,28 % від усіх проб) скинутих стічних вод, виконано 68 компонентовизначень, з яких у 2,9 % виявлено перевищення ГДК забруднювальних речовин.

Фізико-хімічне очищення стічних вод на очисних спорудах Львівщини не здійснюється.

Висновки. Досліджено динаміку забруднення поверхневих вод Львівської області і показано, що у 2004–2006 рр. простежується тенденція до його зменшення. Однак поки що ще не досягнуто європейського рівня щодо очищення забруднених водних ресурсів.

1. Білявський Г.О., Падун М.М., Фурдуй Р.С. *Основи загальної екології*. – К.: Либідь, 1995. – 368 с.

2. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С. *Практикум із загальної екології*. // Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997. – 160 с. 3. Волошин І. М. *Методика дослідження проблем природокористування*. – Львів: ЛДУ, 1994. – 160 с. 4. *Екологічний словник: Навч. посіб.* / В.В. Прежко та ін. – Харків: ХДАМГ, 1999. – 416 с. 5. *Екологія і закон: Екологічне законодавство України. У 2-х кн. / Відповідальний редактор док. юрид. наук, проф., акад. Андрейцев В. А.* – К.: Юрінком інтер, 1997. – 704 с. 6. Злобін Ю.А. *Основи екології*. – К.: Лібра, 1998. – 249. 7. Корсак К.В., Плахотнік О.В. *Основи екології*. – К.: МАУП, 2000. – 238 с. 8. Кучерявий В.П. *Екологія*. – Львів: Світ. – 500 с. 9. *Основи екології та соціоекології*. // Навч. посіб. під. ред. Назарука М.М. – Львів: За вільну Україну, 1997. – 210 с. 10. *Львівська область в цифрах і фактах*. – Львів, 2004. 11. <http://mail.menr.gov.ua/publ/regobl01/dpsir/Dnestrv.part1/background/About/lviv1.ht>. 12. <http://www.ekology.lviv.ua>

УДК 379.83:006.3

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО КАТЕГОРИЗАЦІЇ

© Петро Столярчук, Володимир Домінюк, 2010

Національний університет “Львівська політехніка”, кафедра метрології, стандартизації та сертифікації,
вул. С. Бандери, 12, 79013, Львів, Україна

Проаналізовано організацію сільського зеленого туризму у європейських країнах, розглянуто інформаційні технології просування та збуту агрорекреаційного продукту в умовах глобалізації туристичного ринку.

Выполнен анализ организации сельского зеленого туризма в европейских странах, рассмотрены информационные технологии продвижения и сбыта агрорекреационного продукта в условиях глобализации туристического рынка.

Performed analysis of rural green tourism in European countries, considered information technology promotion and marketing agrokeacionnogo product in a globalized tourism market.

Постановка проблеми. Сільський зелений туризм набув масового розвитку з другої половини ХХ ст. Саме тоді у Великобританії поширюється концепція "Bed & Breakfast" – тимчасове проживання у порожніх кімнатах будинків, незалежно від місця їхнього розташування. З часом зі спектра нічліжних закладів типу "B & B" виокремлюється відпочинок власне у сільських будинках та міні-готелях, розташованих у сільській місцевості.

Відповідно до Міжнародної категоризації агро-рекреаційного сервісу та згідно з концепцією "Bed & Breakfast" сьогодні до сектору сільського зеленого туризму прийнято зараховувати такі окремі категорії нічліжних закладів[1]:

- B & B cottage – це тимчасове проживання (здебільшого 6–7 діб) у повністю орендованому ко-теджі, що розміщений в курортно-рекреаційній зоні на території, яка має статус сільської місцевості (не-

обов'язкова умова, тобто котеджі можуть бути і в курортних містах та передмістях). У світі такі котеджі, як правило, здаються на узбережжях морів, озер чи в горах. Нині в Україні також формується мережа т. зв. агрокотеджів у Карпатському регіоні й Криму.

- **B & B farm vacation** – це заклади, зорієнтовані на обслуговування родинного відпочинку з дітьми в мальовничій сільській місцевості з цінними рекреаційними ресурсами. Цільове сезонне перебування у них передбачено для міських дітей різних вікових груп під час шкільних канікул, де є можливість спілкуватися з ровесниками, пізнавати природу і відпочивати в "домашній" атмосфері окремо від батьків.

- **B & B homestay** – це тимчасове проживання (зазвичай 5–7 діб) в оселі сільського господаря спільно з його родиною у спеціально відведених для гостей кімнатах. Перебування в агрооселі супроводжується залученням гостя до традиційної життєдіяльності сільської родини, її побуту та духовної культури.

- **B & B farmstay** – це тимчасове проживання (здебільшого 5–7 діб) в оселі фермера або у кемпінгу на території фермерського господарства. Гості фермера мають можливість купувати й споживати його продовольчу продукцію та брати участь в окремих сільськогосподарських роботах на фермі.

На початку XXI ст. індустрія сільського туризму визнається експертами ВТО як істотний сектор світового туристичного господарства, що найдинамічніше зростає. Обсяги надання агротуристичних послуг у постіндустріальних країнах нині практично в 2–4 рази перевищують обсяги зростання готельної бази і курортного сервісу в цих країнах.

Щодо вікової структури рекреантів, послугами сільського туризму користується переважно молодь (до 33 років), яка проживає у великих містах (понад 100 тис. мешканців) – цей сегмент становить 86,7 % сумарної кількості агротуристів.

Хоча сільський туризм зародився в країнах Європи, лідерство за обсягами розвитку впродовж останніх десятиліть стабільно утримують США. Згідно з останніми маркетинговими дослідженнями Асоціації індустрії подорожей Америки майже 2/3 усіх повнолітніх громадян США, тобто 87 млн осіб, здійснили щонайменше одну мандрівку в сільську місцевість з метою відпочинку за останні роки [2].

Сучасна індустрія подорожей – це третій за величиною бізнес в Америці у структурі сфери послуг. У цій галузі зайнято близько 8 млн. працівників, і вона

щорічно дає понад 564 млрд доларів прибутку, поступаючись лише медичному обслуговуванню та діловим послугам.

Щодо Європи, варто відзначити вагому державну підтримку програм залучення сільських громад до зеленого й агротуризму. Європейський Союз вбачає в сільському туризмі основний важіль економічного підйому своїх сільських територій. За підрахунками експертів Європейського банку реконструкції та розвитку, облаштування в місті вихідця з сільської місцевості в 20 разів дорожче, ніж створення умов для його життя і роботи в селі. Також підраховано, що дохід, отриманий від одного ліжко-місяця, еквівалентний річному доходу фермера від однієї корови.

Сьогодні в Західній Європі нараховується приблизно стільки ж ліжко-місць для відпочинку у сільській місцевості в приватних агрооселях, скільки місць у європейських готелях.

Сільський зелений туризм у Великобританії та в скандинавських країнах. Класичні європейські традиції й цінності сільського відпочинку впродовж багатьох десятиліть сповідує Великобританія. Ставлення нації до своєї сільської спадщини задекларовано в місії існування британської Національної організації сільського туризму та агротуризму, яка формується так: "Наша сільськогосподарська спадщина допомогла створювати Британську сільську місцевість такою, якою Ви бачите її сьогодні, з усім її різноманіттям і величним пейзажем, наші сільські будинки зберегли найкраще з архітектурної традиції, від респектабельних будівель помість до солом'яних будиночків".

Національною туристичною організацією акредитовано понад 1200 агроосель. Сільський туризм забезпечує близько 400 000 робочих місць і є підвалиною існування 25 000 од. малого бізнесу лише в одній сільській Англії (не враховуючи Уельсу, Шотландії і Північної Ірландії) [3].

Щорічно в Англії багатотисячними накладками друкуються рекламно-інформаційні каталоги об'єктів сільського зеленого туризму з сертифікованою характеристикою спектра їх послуг. Кожен з них містить яскраві рекламні слогани, в яких розкривається все розмаїття сутності сільського туризму в Великобританії. Зокрема такі:

- "Відчуйте себе господарем країни".
- "Осягніть велич світанків".
- "Відчуйте незабутній смак щойно приготованого у сільській оселі сніданку".

- "Вдихайте на повні груди чисте повітря своєї країни".
- "Відкрийте для себе красу, різноманіття і світ британської сільської місцевості".
- "Підніміться на гору для пікніка, повудьте форель, насолоджуйтеся традиційним чаєм з домашніми вершками чи погодуйте улюблене ягнятко".
- "Самотня ферма пропонує Вам розділити просторий сільський дім з родиною сільського господаря – проте Ви будете мати Вашу власну спальню, ванну і гостьову кімнату – і сільська родина піклуватися про Вас у цій оселі та на території ферми".

Цікавий досвід категоризації сільського житла для туристів запровадила Ісландія – країна, де сільські території охоплюють понад 70 % площі острова. Усі агрооселі країни поділено на I–III категорії, а також некатегорійні умови (сніданок обов'язковий):

I категорія: прості кімнати з ліжками, які щоденно прибирають, забезпечують чистими рушниками. Гості мають доступ до спільної вітальні.

II категорія: на доповнення до умов I категорії всі кімнати мають умивальники і краще умебльовані.

III категорія: на доповнення до умов II категорії всі кімнати мають ванну кімнату.

Крім категоризації номерів, практикується також категоризація гостьових будинків (категорії А, В, С, D, E, F, G).

Загальні вимоги до будинків такого типу зводяться до таких пунктів:

1. Будинок має бути охайним і в доброму стані з централізованим водопостачанням і WC.
2. Будинок має бути невеликого розміру і заселений максимум однією родиною.
3. Пухові ковдри мають видаватися фермером, хоча гості можуть прийжджати і з власною постілью.
4. Обов'язкові засоби приготування їжі та необхідний посуд.
5. Категорії А, В, С, D, E, F і G відрізняються за розмірами, наявністю додаткових засобів обслуговування і комфорту, цінами за одне ліжко-місце.

Категорія А: простий будинок, що відповідає загальним вимогам (перерахованим) і має один WC.

Категорія В: простий будинок, в якому додатково до умов категорії А є принаймні одна окрема спальня з ліжками та вітальня зі зручними кріслами.

Категорія С: будинок, в якому додатково до умов категорії В є душ чи ванна та холодильник.

Категорія D: будинок, в якому додатково до умов категорії С є принаймні одна спальня-люкс з комфортабельним умеблюванням і побутовою технікою.

Категорія Е: будинок, в якому є лише одна кімната для гостей (ванна спільна з господарями).

Категорія F: будинок з однією кімнатою для гостей та окремою ванною.

Категорія G: будинок, в якому є одна кімната для гостей поліпшеного планування з окремою спальнею та ванною.

Скрізь надається типовий сніданок: яєчня чи варені яйця, 4–6 видів бутербродів, чай, кава, молоко, сік.

У Данії Національна асоціація агротуризму (The National Association for Agri-Tourism) створена фактично не так давно – у 1988 р. (за матеріальної підтримки Союзу данських фермерів). Нині асоціація об'єднує понад 300 осіб.

У країнах Північної Європи діє система категоризації осель, на зразок готельної – від 1 до 5 зірок.

Оцінка будинків (без урахування інтер'єру):

***** – здається не менше ніж 42 м² житлової площі з окремими спальнею (однією або двома), вітальнею і кухнею. Камін. Гігієнічний вузол: душ, ванна, власна сауна, окремий туалет. Уся побутова техніка (електроплита, холодильник/морозильна камера, пральна і посудомийна машини, мікрохвильова піч тощо);

**** – здається не менше ніж 24 м² житлової площі з окремими спальнею (однією або двома), вітальнею і кухнею (додаткові ліжка можуть розташовуватися на даху). Камін. Гігієнічний вузол: душ, ванна, власна сауна, окремий туалет. Побутова техніка;

*** – здається не менше ніж 24 м² житлової площі з окремими спальнею, вітальнею/кухнею (додаткові ліжка можуть розташовуватися у вітальні і на даху). Камін. Гігієнічний вузол: власна сауна, окремий туалет. Телевізор, електроплита, холодильник;

** – здається не менше ніж 12 м² житлової площі з окремими спальнею та вітальнею/кухнею, де розташовуються додаткові ліжка. Зовнішній туалет. Піч на дровах і мазуті чи газова плита. Телевізор, холодильник;

* – здається не менше ніж 12 м² житлової площі. Нафтова лампа чи газове освітлення. Зовнішній туалет. Піч на дровах і мазуті чи газова плита. Зберігання продуктів у холодному підвалі.

Оцінка житлових кімнат здійснюється за їх площею та інтер'єром. Загальною вимогою до спалень є мінімальні розміри 7–10 м² з ліжками мінімум 80 x 200 см, охайними матрасами й ліжниками.

***** Кожна спальна кімната має окремий WC і душ.

**** є WC та душ в оселі, але не у всіх кімнатах.

*** WC та душ спільні, тобто ними можуть користуватися інші гості.

** WC та душ спільні і ними користуються інші гості й родина господаря (до десяти користувачів).

* WC та душ спільні і ними користуються інші гості й родина господаря (понад десять користувачів).

У Фінляндії нині найбільший попит на будиночки без господарів, розташовані на берегах заповідних озер та річок (у тайзі). Умови оренди цих лісових будиночків дають право на їхнє повне використання (меблі, посуд, білизна, електроенергія, дрова), користування сауною, весловим чи моторним човном. Більшість будиночків мають TV (4–5-зіркові будиночки, обладнані сучасною побутовою технікою). В умови оренди входить дозвіл (ліцензія) на спортивне рибальство. Винаймання авто-позашляховика через відповідний веб-сайт не становить труднощів.

У Європі лідерами за обсягами розвитку індустрії сільського туризму є Франція та Іспанія. У цих країнах сільський туризм уже давно переріс у високорентабельну галузь їх міжнародної економічної спеціалізації.

Французький досвід організації рекреаційного сервісу в сільській місцевості. Сільський туризм цієї країни представлений Національною організацією будинків відпочинку і зеленого туризму (Maison des Gites de France et du Tourisme Vert). Ця організація пропонує агрооселі на будь-який смак і вид відпочинку, сертифіковані за високими національними стандартами сервісу. Загалом агрооселі Франції з особливим національним шармом і багатими гастрономічними традиціями виглядають набагато комфортніше, ніж будиночки Північної Європи.

Зокрема, у Франції прийняті такі високі стандарти сільського житла:

1* – оселя з обійстям і садом, умебльована; на кімнати душ і WC один (до 6 осіб), гриль-бар чи міні-духовка, плита, холодильник, посуд і посудомийна машина, дитяча колиска на вимогу;

2* – додатково до умов I категорії на території саду є всі умови для барбекю, крім того, у будинку ванна, пральна машина, міксер, електрокавоварка, телебачення;

3* – додатково до умов II категорії є окремий вхідний та прогулянковий сад; два WC для 7 осіб, телефон; послуги прибиральниці на вимогу;

4* – додатково до умов III категорії є вишуканий будинок з респектабельним умеблюванням і внутрішнім художнім оформленням, камін;

5* – додатково до умов IV категорії є приватний ландшафтний парк чи сад, облаштовані майданчики для активного дозвілля (наприклад, тенісний корт, басейн, сауна та джакузі), гараж для авто; відеоманітофон, інша побутова техніка.

Оселі аграрних районів Франції різняться не лише зірковістю (від простих сільських будиночків до вілл і приватних історичних замків (chateaux)). Враховано також етногеографічні ознаки: оселі Шампані, Провансу, Гасконі, Нормандії, Савойї мають особливий шарм, якого не знайдеш більше ніде в Європі.

У вартість проживання завжди входить сніданок, де, враховуючи кулінарні традиції, буде нагода скуштувати щойно спечений хрусткий хліб з молоком, круасани з джемами домашнього виробництва, пиріжки й печиво, а також різноманітні сири і, безумовно, вишукані місцеві вина. Частина агроосель різних категорій приймає гостей з їхніми домашніми улюбленицями: кішками, собаками, морськими свинками тощо, для них створена спеціальна інфраструктура.

Існує спеціальна категорія агроосель для інвалідів, сертифікованих організацією "А. Р. F.". Вони поділяються на дві категорії:

I категорія: розміщення на першому поверсі з можливістю в'їзду в оселю і пересування по ній (до кухні, спальні, ванни, туалету тощо) інвалідним візком.

II категорія: подібні умови, але дещо обмежені умови пересування оселею на інвалідному візку і користування спеціальним обладнанням.

У Франції розроблена спеціальна програма дитячого відпочинку в сільській місцевості впродовж шкільних канікул. Дітей від 3 до 13 років запрошують для проживання у сім'ї, піклування про свійських тварин (ягнята, поросята, кролики), активних ігор на природі зі своїми сільськими ровесниками, цікавих походів і пригод. Також у селі діти мають змогу вивчати народні танці, художні промисли, фольклор краю, іноземні мови. Якість такого відпочинку контролює і сертифікує DDASS – Міністерство охорони здоров'я і соціального забезпечення Франції, а також Міністерство молоді та спорту.

Для тих категорій туристів, які полюбляють подорожувати країною на власному авто, у Франції значного розвитку набула мережа автотуристичних кемпінгів, "прив'язаних" до сільської місцевості, де

туристи можуть отримувати свіжі продукти домашнього приготування. Усі кемпінги країни постійно перевіряють на відповідність національним стандартам сервісу й отримують категорійний сертифікат. Зокрема, в країні існують кемпінги таких категорій:

* Кемпінг неподалік села. Площа для розкладання наметів 300 м² і 400 м² – ділянка з природною рослинністю (лісопарком, луками). Один WC і одна мийка для прання одягу, від 1 до 3 душових чи ванних кімнат, водовід з кранами гарячої і холодної води, залежно від кількості наметових місць.

** На доповнення до умов I категорії наявний дитячий ігровий майданчик та спортмайданчик для дорослих.

*** На доповнення до умов II категорії: від 30 до 100 % наметових місць електрифіковані й оснащені біотуалетами, є крита автостоянка, 2–3 ванни і 2–4 душові кабінки, 3 приміщення для прання одягу, автомийка.

**** На доповнення до умов III категорії: всі наметові місця освітлені, є кімната відпочинку, таксофон. Кількість ванних і душових кімнат більша, з розрахунку одна на 10 осіб.

У Франції паралельно реалізуються різні концепції агротуризму:

- приморські агрооселі;
- кінні ферми;
- винні агросадиби;
- гірськолижні шале;
- панда-агрокотеджі (у НПП);
- замки у сільській місцевості;
- рибацькі оселі.

Альтернативу відпочинку у сільських господарів становлять курортні селища, які облаштовуються у місцевостях з мальовничою природою національних і регіональних ландшафтних парків. У Франції діє спеціальна інвестиційна програма "Gotes de France programme, chalets-loisirs" розбудови інфраструктури "курортних селищ", які складаються з 3–25 дерев'яних будиночків-шале, розрахованих на 4–6 гостей кожен. Крім того, з метою популяризації агроекотуризму, у національних природних парках Франції створено мережу т. зв. панда-готельчиків (Panda-Gotes), сертифікованих WWF, що відповідають таким вимогам [4]:

— "вписуються" у природний ландшафт і мають помірний рівень сервісу, що не вимагає значних затрат ресурсів;

— дотримуються умов захисту навколишнього природного середовища (використання екотехнологій);

— пропонують гостям програми екотуристичного супроводу, оренду біноклів, довідники-ідентифікатори фауни, топокарти з нанесеними екотуристичними маршрутами, екотуристичні брошури тощо.

Відповідно до угоди між власниками "панда-готельчиків" і WWF Франції, вчені-експерти цієї організації здійснюють регулярні перевірки цієї категорії нічліжних закладів щодо дотримання ними правил природоохоронного режиму.

Надзвичайно великою популярністю серед самих французів та іноземних туристів користуються відпочинкові програми проживання у замках, розташованих посеред мальовничих агроландшафтів рівнинної та передгірної Франції. Такі родові замки-помістя пропонують туристам від однієї-кількох гостьових кімнат до апартаментів з витонченим аристократичним сервісом.

У Франції налічується понад 700 замків і палаців вишуканих архітектурних стилів, сертифікованих для приймання агротуристів. Їхні інтер'єри, залежно від заможності господарів, прикрашені багатьма картинами, скульптурами, керамікою, антикварними та сучасними меблями.

Особливості організації сільського зеленого туризму в Іспанії та Італії. Серйознішим конкурентом Франції на ринку агротуристичних послуг Західної Європи віднедавна стала Іспанія.

"Turismo rural" в Іспанії нині перебуває на тій стадії розвитку, коли кількість іноземних відвідувачів сільських агроосель країни зрівнялася і навіть перевищує внутрішні агротуристичні потоки.

Власники агроосель в Іспанії об'єднані в асоціації, основне завдання яких полягає в тому, щоб здійснювати категоризацію сільських осель залежно від рівня наданих послуг і контролювати їхню відповідність вимогам асоціацій.

В Іспанії існує поділ нічліжних закладів, розташованих у сільській місцевості, які підлягають оподаткуванню як суб'єкти агротуристичного підприємництва, на такі три класи:

- HR (hotel rural) – сільський готель;
- CA (castillo) – замок, історичне помістя;
- CR (casa rural) – сільський будинок.

Аналогічну класифікацію доцільно офіційно затвердити і в Україні, де поряд з агрооселями у курортно-рекреаційних місцевостях (Крим, Карпати) існують затишні агрокотеджі та пансіони, а також налічується понад півтисячі законсервованих у напівзруй-

нованому стані (а інакше кажучи – просто занедбаних) замків і поміщицьких палаців.

Асоціації сільського туризму Іспанії пропонують такі основні типи розміщення:

1. Розміщення на фермах і в садибах в одному будинку чи на одній території з власниками, в окремих кімнатах, спеціально обладнаних для прийому туристів. Спокій і невтручання в особисте життя туристів гарантуються.

2. Розміщення у номерах сільських готелів, спеціально обладнаних для прийому туристів (HR).

3. Розміщення в історичних будинках (замках, палацах, монастирях), розташованих у сільській місцевості чи невеликих містечках (CA).

4. Оренда усього будинку однією родиною чи групою туристів (CR).

Загалом Іспанія має понад 5 тис. варіантів відпочинку в сільській місцевості сумарною місткістю близько 27 000 ліжок-місць. Існує категоризація 750 сільських готелів за системою "INNS OF SPAIN", їм присвоюється від 1 до 4 тюльпанів. Частина цих сільських готелів існує у відповідно переобладнаних монастирях, помістях, історичних замках, андалуських постійних дворах, чимало готелів відкриті на Канарських і Балеарських островах. Орієнтовна вартість проживання в агротуристичному секторі Іспанії становить 25–120 доларів з особи за добу.

В офісах асоціацій агротуризму чи на офіційному веб-сайті нескладно переглянути каталоги сільських осель і вибрати щось для відпочинку в будь-якому куточку Іспанії. Крім того, працівники агротуристичних офісів країни займаються бронюванням авіаквитків, оформленням віз, орендою автомобілів тощо.

Іспанія утримує "пальму першості" щодо промовчливості сільського зеленого туризму серед країн Європи.

З 1993 р. в країні (м. Сільєда, Галісія) щорічно відбувається престижна міжнародна виставка "Exhibition of Tourism, Sport and Rural Development" (Туризм, спорт і розвиток сільської місцевості).

У 2003 р. в іспанському м. Хаен відбувся Перший європейський Конгрес сільського туризму, організований Європейською федерацією фермерського та сільського туризму (EuroGites).

Щорічно послугами сільського туризму Іспанії користується близько 1,2 млн. осіб.

Не відстає від Іспанії та Франції й Італія. Ця країна акцентує увагу гостей на славетних історичних

традиціях сільського відпочинку у горах і передгір'ях Альп, Апеннін та уздовж смуги першокласних морських узбереж.

З часу виникнення в Італії агротуризм сільське населення почало розглядати як основну форму підприємницької зайнятості. Тому в цій країні агротуристичний бізнес тісно переплетений з курортним. Завдяки пільговому режиму оподаткування для сільського підприємництва в Італії останніми роками з'явилася розгалужена мережа престижних відпочинкових котеджів і пансіонів не нижче ніж тризіркового рівня, які мають усю необхідну рекреаційну інфраструктуру (від джакузі й плавальних басейнів до тенісних кортів і кінних манежів).

Вагомим чинником міжнародної агротуристичної спеціалізації Італії поступово став винний і гастрономічний туризм. Кожна провінція країни славиться своїми сортами винограду і винами з неповторним смаковим букетом. Дегустувати їх, зазвичай, можна на невеликих приватних винних заводах і домашніх винокурнях, розташованих у сільськогосподарських районах. Власники агрокотеджів нині пропонують своїм гостям цілі винні підвали (а також сирні, м'ясопродуктові) за умови, що вільне користування запасами продовольства входить у вартість винаймання.

Ще однією суто італійською особливістю сільського туризму в країні є те, що майже половина власників агрокотеджів не поспішають проходити державну сертифікацію, отримувати ліцензії на діяльність, сплачувати податки. За підрахунками Національної туристичної організації, в країні функціонує близько 12 000 агротуристичних підприємств, з них лише близько 7000 ліцензовані державними інституціями. Інші 5000 досі скептично ставляться до процедури стандартизації столичними чиновниками, централізованих систем бронювання, участі у виставкових заходах, ініційованих асоціаціями сільського туризму, і надають перевагу безпосередньому контакту із споживачами.

Незважаючи на те, що послуги сільського відпочинку в Італії майже вдвічі вищі, ніж в Іспанії чи Франції, ними щорічно користується до 2 млн осіб (з них 78 % – італійці). А щорічний прибуток від сільського туризму перевищує 350 млн доларів [5].

Австрійський, угорський, румунський та польський досвід для України. Цікавою для України (зокрема, областей Карпатського регіону) є австрійська "фор-

мула успіху" сільського зеленого туризму. Ця невелика альпійська країна, за площею співмірна з Карпатським туррегіоном України, нині нараховує понад 15 000 зареєстрованих агротуристичних господарств сумарною місткістю 170 000 ліжко-місць. Станом на сьогодні кожне сьоме туристичне ліжко країни – в агротуристичному секторі.

Особливістю відпочинку в австрійських Альпах є безпосередня задіяність гостей у традиційному фермерському газдуванні: вигоні худоби на альпійські луки, збиранні альпійських трав, виготовленні молоко-продуктів, збиранні лісових ягід тощо, а також різноманітні програми активного гірського, екстремального й екологічного туризму.

Також вартим вивчення є досвід європейських сусідів України: Угорщини, Румунії, Польщі.

Угорщина. Законодавством країни сільський зелений туризм зараховано до сфери ведення особистого селянського господарства, формуються відповідні пільгові податкові інструменти. У цьому виді туризму в Угорщині задіяно 7 тис. сільських жителів. До найпопулярніших місцевостей належать південно-західна область Ваш, східна область Сольнок (район р. Тис) і славнозвісний Хортобадський степ.

"Родзинкою" сільського туризму в цій країні є його поєднання з національними традиціями конярства (до XII ст. угорці були кочівниками і до сьогодні зберегли свою любов до коней). Щорічно в Угорщині проводяться Національні фестивалі кінного спорту, до яких входить 40 видовищних програм.

У Румунії інтереси власників агроосель представляє ANTREC – Національна асоціація сільського, екологічного і культурного туризму (член EuroGites від Румунії). Сьогодні ця організація нараховує 3250 членів, понад 2500 агроосель з сумарним рекреаційним потенціалом понад 11 000 ліжко-місць.

Сільський туризм у цій країні розвивається, передусім, у Південних Карпатах і орієнтується на такі самі переваги, що й Україна, тобто на збереження природного середовища й етнокультурних традицій (обряди, звичаї, народні ремесла, відгонне вівчарство на карпатських полонинах, гастрономічні традиції, унікальна народна архітектура, гірські замки, гірськолижні курорти, мережа природно-заповідних територій).

З усіх закордонних країн для України, зокрема Карпатського регіону, найбільше значення має досвід нашого безпосереднього західного сусіда – Польщі. На аналізі умов і типових проблем розвитку сільського туризму в цій країні зупинимось дещо детальніше.

Масовий сільський туризм зародився у Польщі на початку 90-х років XX ст. як наслідок масштабних соціально-політичних трансформацій у Європі (зміна економічного режиму в країні, похвалення євроінтеграційних процесів, об'єднання Німеччини, відкриття західного кордону). Впродовж 1990–2000-х рр. сільський зелений туризм у Польщі перебував у фазі інтенсивного кількісного та якісного розвитку. Він стимулювався як успіхами ліберальної політики держави, так і потребами ринку. В сільському туризмі уряд країни вбачає джерело розвитку для регіонів, які не мають природних ресурсів для розбудови виробничих галузей економіки. Зазвичай ці регіони депресивні, бідні, бо не мають основ для промислового розвитку.

Нині у Польщі за регіонами агротуризм розвивається дуже нерівномірно. Серед причин цього можна назвати:

- природну диференціацію країни;
- економічну нерівномірність розвитку регіонів;
- історичне минуле;
- географічне положення (міра віддаленості від основних транспортних комунікацій);
- традиції відпочинку.

Польське законодавство чітко розмежовує основні поняття та принципи ведення сільського зеленого туризму від інших видів туристичних послуг, що надаються у сільській місцевості, проте законодавчо зараховані до підприємницької діяльності.

За польськими законами, надання послуг сільського зеленого туризму не належить до підприємницької діяльності. Тому прибутки селянських господарств за такі послуги не обкладаються податком на додану вартість. Крім того, законодавство передбачає також звільнення доходів від оподаткування, що отримані завдяки наданню нічліжних послуг агротуристам за таких умов:

- житловий будинок, в якому здаються кімнати, належить до сільського господарства;
- кімнати здаються туристам, а не сезонним працівникам чи третім особам;
- кімнати для туристів містяться у житловому будинку сільської родини, а не в іншій спеціально пристосованій будівлі для туристів;
- кількість кімнат, що здаються туристам, не перевищує п'яти [6].

З 1997 р. Польська федерація сільського туризму "Гостинні господарства" запровадила нові засади класифікації та категоризації об'єктів сільської нічліжної

бази. Завдяки цій категоризації власники об'єктів для ночівлі почали пристосовуватись до поставлених вимог, поліпшилась якість запропонованих послуг.

Система категоризації сільської нічліжної бази є добровільною. Садиби, в яких була здійснена категоризація, гарантують високу якість послуг і їх частіше відвідують гості. До того ж господар такої оселі отримує право розмістити свою пропозицію у рекламних матеріалах федерації.

Категоризацію здійснюють на підставі письмового звернення, яке надсилається в Польську федерацію сільського туризму "Гостинні господарства". Правління федерації делегує на об'єкт двох інспекторів, які здійснюють категоризацію. Присвоювані категорії відрізняються кількістю сонечок на знаку федерації – що вища категорія, то більше сонечок. Нині можна отримати максимум III категорію, тобто три сонечка. Сонечка відповідають зіркам, які використовують при категоризації готелів. Оселя, якій присвоєно відповідну категорію, має право два роки користуватися знаком Польської федерації сільського туризму "Гостинні господарства". Після цього необхідно повторно подати запит у федерацію, яка здійснює інспекцію об'єкта й затверджує категорію на наступні два роки.

Нині у Польщі існує безліч гостинних господарств і мікроготелів у сільській місцевості, для яких сільський туризм є основною формою підприємництва. Натомість типових агротуристичних господарств порівняно мало. А з-поміж тих, які функціонують, значна кількість стратегічно зорієнтована на приймання німецьких туристів (йдеться про економічно розвиненіші території західної Польщі).

Для обслуговування цього сегмента споживачів власники агроосель західного регіону країни пристосовують інтер'єр до високих євростандартів: облаштовують на рівні люксу ванні кімнати, використовують елементи оздоблення інтер'єру, "рідні" для німецького менталітету (наприклад, фігурки гномів та інших персонажів німецьких казок), використовують готичне письмо на рекламних щитах, вивісках з написами німецькою мовою.

Для німецьких туристів, які становлять абсолютну більшість усього закордонного туризму в Польщі, відпочинок у польському селі лише на 10–15 % дешевший від пропозиції "Urlaub auf dem Bauernhof" і тому спонукає західнопольських господарів підтримувати паритетно високі ціни і стандарти сервісу.

Загальним недоліком польського агротуризму в інших регіонах країни є недостатній зв'язок його матеріальної бази із селом, сільським господарством, з традиційною архітектурою та інтер'єрами. Сільські мешканці часто з великим старанням та запалом намагаються уподібнити свої будинки та помешкання міським, що знижує екзотичність їх сприйняття туристами. Власники агротуристичних господарств зазвичай не надають належного значення піклуванню про те, щоб їх будинки мали якомога більше оригінальної архітектури та етнорегіональної стилістики.

Агротуристичний продукт, що пропонується польськими господарствами, на жаль, часто зводиться до ночівлі та харчування. Але ж загальновідомо, що рентабельність об'єктів для ночівлі зростає за умови надання інших послуг.

Промоційна система польських агротуристичних господарств також варта наслідування. У країні щорічно видаються десятки тисяч каталогів та рекламних буклетів із агротуристичними послугами, розробленими для всіх територіальних рівнів: груп воєводств, воєводств, гмін і навіть окремих сіл. Перевагою каталогів є насичення їх конкретною практичною інформацією: ціни, адреси, категорії та види осель.

Інформаційні технології просування та збуту європейського агорекреаційного продукту в умовах глобалізації туристичного ринку. У XXI ст. понад 2/3 ринку збуту європейського агорекреаційного продукту реалізується через глобальні системи комп'ютерного підбору й подальшого бронювання агрооселі, інформацію про яку пересічний споживач отримує з мережі Інтернет. Нині системи просування і збуту продукції й послуг через Інтернет розвиваються у геометричній прогресії, багато в чому завдяки активній підтримці з боку урядів європейських країн і США. Щорічно в США виділяється близько 2 млрд доларів на створення нової мережевої інфраструктури. Дослідження у галузі мережевих комунікацій фінансують також уряди Великобританії, Швеції, Фінляндії, Німеччини.

Процеси інформатизації охопили й туристичну сферу України. Так, згідно з даними досліджень експертів служби "monitoring.ua", більшість українських користувачів мережі – це люди, які працюють, співробітники фірм, що мають доступ до мережі на роботі. Цей факт підтверджується погодинним аналізом відвідуваності мережі: найменше в Інтернет

заходять у вихідні і святкові дні та вночі, а найчастіше – в робочі дні з 14-ї до 17-ї години.

Середній користувач мережі має вищу освіту (60 %), вік від 20 до 44 років (55 %), має родину і дітей (65 %) і має прибуток понад 80–100 доларів на місяць на члена родини (38 %). Вимальовується портрет людини, що належить до класичного "середнього класу".

У таблиці наводимо офіційні веб-сайти національних агротуристичних організацій тих країн, в яких цей

вид туризму набув найбільшого розвитку. За їх допомогою можна самостійно вивчати європейський досвід організації сільського туризму, ознайомлюватися зі здобутками у цій сфері, налагоджувати партнерські контакти з закордонними асоціаціями, підприємцями і туроператорами сільського туризму. А зрештою, кожен з наведених сайтів пропонує умови прямого маркетингу, тобто можливості через сайт підшукати і забронювати для себе агрооселю у будь-якому регіоні Євросоюзу.

Офіційні веб-сайти національних організацій сільського туризму та агротуризму в країнах Європи та найбільших туристичних країнах світу

Країна	Офіційний веб-сайт національних організацій сільського туризму та агротуризму
Австрія	http://www.farmholidays.com
Австралія	http://www.agritours.com , http://www.caloundraaccommodation.com , http://www.farmstayholidays.com.au
Бельгія	http://www.gitesdewallonie.net
Болгарія	http://www.alternative-tourism.org
Бразилія	http://www.abtr.com.br
Великобританія	http://www.visitbritain.com ; http://www.farmstayuk.co.uk http://www.bedandbreakfastnationwide.com
Греція	http://www.guestinn.com
Данія	http://www.bondegaardsferie.dk
Ірландія	http://www.country-holidays.ie
Ісландія	http://www.farmholidays.is
Іспанія	http://www.raar.es www.ecoturismorural.com
Італія	http://www.agriturist.it
Кіпр	www.agrotourism.com.cy
Латвія	http://www.celotajs.lv , http://www.traveller.lv
Литва	http://www.lithuaniancountryside.com , http://www.atostogos.lt
Люксембург	http://www.ont.lu www.gites.lu
Мексика	http://www.guestranch.com
Нідерланди	http://www.dutch-farmholidays.com
Нова Зеландія	http://www.ruraltours.co.nz
Норвегія	http://www.bbnorway.com , http://www.norsk-bygdeturisme.no
Польща	http://www.agritourism.pl
Румунія	http://www.antrec.ro
Сербія	http://www.cenort.org.yu
Словаччина	http://www.agroturist.sk
Словенія	http://www.slovenia-tourism.si/?podezelje_1=0
США, Канада	http://www.duderanchvacations.com , http://www.vacationranches.com
Фінляндія	http://www.lomarengas.fi
Франція	http://www.gites-de-france-47.com , http://www.gites-de-france.com
Чехія	http://www.accommodation.cz , http://www.eceat.cz
Хорватія	http://www.istra.hr
Швейцарія	http://www.bauernhof-ferien.ch
Швеція	http://www.bopalangard.org

Усі національні організації сільського туризму та агротуризму країн Європи у кінці 1990-х рр. об'єдналися в Європейську федерацію фермерського та сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism). Скорочена назва федерації – "EuroGites".

Основною метою федерації EuroGites визначено:

- всебічну популяризацію цінностей відпочинку в сільській місцевості;
- вивчення та збереження потенціалу сільського туризму в Європі;
- сприяння розвитку сільського зеленого туризму в усіх аграрних районах Європи;
- запровадження принципів сталого туризму для різних форм організації відпочинку у сільській місцевості;
- цільове інвестування проектів розвитку сільського туризму, які підтримують принципи збереження біотичного, ландшафтного й етнокультурного різноманіття Європи та сприяють зростанню зайнятості сільських громад;
- надання різноманітної (передусім, консультаційної, маркетингово-рекламної, навчально-тренінгової тощо) допомоги організаторам сільського зеленого туризму.

З основними напрямками діяльності EuroGites можна детальніше ознайомитися, завітавши на офіційний веб-сайт цієї міжнародної організації (<http://www.eurogites.org>).

Нині EuroGites розглядає питання щодо входження у федерацію на правах повноправного члена від України Всеукраїнської спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму.

Висновок. Закінчуючи аналіз європейського досвіду організації сільського туризму, звертаємо увагу на

нові тенденції його розвитку, пов'язані з процесом глобалізації. Глобалізація у туристичній сфері, передусім, передбачає зникнення будь-яких бар'єрів у міжнародних туристичних обмінах, туристичне "зменшення" земної кулі завдяки здешевленню трансконтинентальних авіаперельотів та створенню більш-менш однорідної за рівнем сервісу туристичної інфраструктури в усіх без винятку країнах світу тощо. Глобалізація в сільському туризмі й агротуризмі набирає обертів, передусім, через запровадження глобальних банків даних агротуристичної пропозиції планети та механізмів глобальної електронної торгівлі цими послугами.

Зважаючи на вищевказане, для подальшого розвитку сільського зеленого туризму в Україні потрібно вводити категоризацію та сертифікацію надаваних послуг. І тільки тоді можна вести мову про вступ України до членів Європейської федерації сільського туризму EUROGITES, яка об'єднує 17 країн Європейського Союзу

1. Butler R.W. *Tourism and Recreation in Rural Areas*. N.-Y.: John Wiley & Sons, Inc. 1998. – 261 p.
2. Goeldner Charles R., Ritchie J.R. Brent. *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. – 9 th ed. – N.-Y.: John Wiley & Sons, Inc, 2002. – 624 p.
3. <http://www.visitbritaindirect.com/en-hk>.
4. http://www.gites-de-france.com/gites/uk/rural_gites.
5. <http://www.radabg.com/url/agriturist.i/>.
6. Товт М. *Правове регулювання та стандарти сільського туризму. Досвід окремих країн, проблеми законодавства України // Відпочинок в українському селі. Порадник організатору відпочинку та власнику садиби. – 2003. – Вип. 5. Туризм сільський зелений. – № 1. – С. 9–15.*